

Nr 4

Utlåtande angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Enligt § 4 i den för bankoutskottet gällande instruktionen har utskottet att undersöka och granska *riksbankens* tillstånd och huru densamma styrd och förvaltd blivit, och bör utskottet därvid med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder, som avser metalliska kassans upprätthållande samt myntväxlingens fortgång och bestånd.

För granskningens verkställande har utskottet tagit del av *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll samt direktionens och industristyrelsens protokoll ävensom protokoll från gemensamma sammanträden med fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, samtliga protokoll för tiden från och med den 10 januari 1962, intill vilken dag ansvarsfrihet beviljats för fullmäktiges i protokollen antecknade beslut och åtgärder, och till början av innevarande års riksdag, *dels* den av riksdagens revisorer avgivna berättelsen om verkställd granskning av riksbankens tillstånd och förvaltning under år 1961, *dels* ock fullmäktiges med utskottets memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1962, ävensom de redogörelser, som av styrelserna för riksbankens avdelningskontor lämnats i avseende å dessa kontors förvaltning under samma år.

Vid granskningen har för utskottet varit tillgängliga jämväl särskilda redogörelser för verksamheten vid riksbankens pappersbruk vid Tumba och vid riksbankens sedeltryckeri under år 1962.

I fråga om metalliska kassans ställning, sedelutgivning, in- och utlåningsrörelse ävensom övrig verksamhet vid riksbankens huvud- och avdelningskontor samt vid riksbankens pappersbruk och sedeltryckeri tillåter sig utskottet att för en närmare kännedom om hithörande förhållanden hänvisa till de redogörelser, som lämnats i de berättelser, vilka avgivits av riksdagens revisorer och fullmäktige i riksbanken.

Å sin utlånings- och övriga rörelse under år 1962 har riksbanken erhållit en nettovinst av 227 150 447 kronor och 66 öre.

I avseende härå hänvisas till de specificerade uppgifter beträffande riksbankens vinst- och förlusträkning, som förekommer i fullmäktiges nyssnämnda, av utskottet med memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse.

För den granskning av *riksgäldskontorets* styrelse och förvaltning, som åligger innevarande års riksdags bankoutskott, har utskottet tagit del av *dels* de allmänna och särskilda protokoll, som blivit förda hos fullmäktige i riksgäldskontoret från och med den 10 januari 1962, intill vilken dag an-

svarsfrihet tillerkänts fullmäktige för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, till och med den 9 januari 1963, dels den av riksdagens revisorer avgivna berättelsen om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1961—30 juni 1962, dels ock fullmäktiges med utskottets memorial nr 2 överlämnade, till 1963 års riksdag avgivna berättelse.

Sedan utskottet numera fullgjort sitt granskningsuppdrag får utskottet avgiva berättelse över den verkställda granskningen.

1:o) **Penning- och valutapolitiken.** Den internationella konjunkturavmattningen under 1962 satte spår även för Sveriges del i form av en avsaktning av den ekonomiska tillväxten. För bruttonationalprodukt och industriproduktion redovisades således mindre ökningar än under föregående år. Totalt sett kan dock den ekonomiska utvecklingen i landet under det gångna året sägas ha givit ett tillfredsställande resultat.

Industriens investeringar visade tecken på avmattning, och för de privata investeringarna beräknas den volymmässiga ökningen 1962 till 3 procent mot 7 procent under föregående år. På arbetsmarknaden framträdde vissa tendenser till dämpning i den höga efterfrågan på arbetskraft som utmärkte åren 1960 och 1961. De stimulanser som motverkat konjunkturavmattningen har kommit främst från den offentliga investeringsverksamheten och bostadsbyggandet samt från utrikeshandeln. Tyngdpunkten i investeringsökningen försköts sålunda under 1962 från det privata till det offentliga området. Som ett led i de konjunkturstimulerande åtgärderna skedde ett frisläpande av investeringsfonderna. Den totala exportvolymen beräknas ha stigit med 8 procent under 1962, och valutareserven ökade med inemot 600 milj. kronor.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den ekonomiska utvecklingen i Sverige under det gångna året resulterade i en mer splittrad konjunkturbild och en något lägre expansionstakt än under föregående år.

Utvecklingen på penningpolitikens område får ses mot denna bakgrund. Under året lättades således penningpolitiken i väsentliga hänseenden. Redan i november 1961 hade riksbanken sänkt de för affärsbankerna rekommenderade likviditetskvoterna. Det i maj 1961 införda räntetillägget vid upplåning i riksbanken under vissa omständigheter slopades i januari 1962. Diskontot sänktes i två omgångar från 5 till 4,5 procent fr. o. m. den 6 april och till 4 procent fr. o. m. den 8 juni. Beträffande riksbankens rekommendationer till kreditinstituten avseende likviditet, placeringar och räntesättning skedde en motsvarande anpassning till den nya linjen i kreditpolitiken. Ingen av rekommendationerna torde under 1962 ha inneburit någon faktisk begränsning av de berörda institutens kreditgivning.

På kreditmarknaden ledde de ändrade förhållandena till en stark kreditexpansion. Denna framträdde främst i obligationsemissionerna för bostadssektorn, näringslivet och kommunerna och i affärsbankskrediterna till näringslivet. Resultatet blev att låneköerna kunde elimineras.

Den avgörande rollen i den allmänna kreditexpansionen spelades av affärsbankernas kreditutvidgning. Likviditeten i dessa banker steg sålunda mycket kraftigt 1962 under inflytande av valutareservens tillväxt och investeringsfondernas frisläppande. Detta gjorde det möjligt för dem både att öka utlåningen och förvärva värdepapper. Totalt kan affärsbankernas likvida tillgångar, innefattande även obligationer, under föregående år beräknas ha stigit med ca 1,5 miljarder kr. jämfört med omkring en halv miljard kr. 1961.

Kreditutbudet på marknaden utanför affärsbankerna förblev totalt sett i huvudsak oförändrat under 1962. Det kraftigt stegrade placeringsbehovet för allmänna pensionsfondens del uppvägdes väsentligen av en nedgång i allmänhetens förvärv av värdepapper. På marknaden utanför affärsbankerna skedde också en förskjutning av placeringarna från reverslån mot obligationer. Emissionerna av obligationer och förlagslån möjliggjordes i hög grad genom att affärsbankerna köpte äldre obligationer av långtidsplaceringarna, vilka därigenom kunde skaffa medel till förvärv av nyemitterade hypoteks- och industriobligationer.

Den i föregående års utlåtande av bankoutskottet över penning- och valutapolitiken år 1961 (BoU 1962: 4) redovisade förändringen av krediternas fördelning på olika låntagarkategorier förstärktes ytterligare under 1962. Statens inkomstöverskott var större än året innan och en nettominskning av statsskulden ägde rum. På grund av att lån förföll i en större omfattning än som svarade mot denna minskning förekom emellertid viss nyupplåning som i allt väsentligt var kortfristig. Upplåningen var huvudsakligen förlagd till andra halvåret 1962 som uttryck för en strävan att binda en del av likviditetstillskottet i affärsbankerna, vilket uppstod till följd av dels de säsongmässigt uppkommande statliga budgetunderskotten under andra halvåret och dels investeringsfondernas frisläppande.

Förmedlingen av krediter till bostadssektorn, kommunerna och näringslivet över kapitalmarknaden ökade, som nämnts, väsentligt under 1962 och innebar bl. a. ett utbyte av kortfristig upplåning mot långfristiga lån. Emissionerna av obligations- och förlagslån för andra låntagare än staten steg från 1 900 milj. kronor år 1961 till 3 800 milj. kronor år 1962. Medan kommunerna under 1961 till följd av de begränsade upplåningsmöjligheterna i viss utsträckning tvingades använda egna likvida medel för täckande av finansieringsbehovet steg upplåningen under 1962 mer än finansieringsbehovet. Vad gäller bostadskrediterna kunde genom hypoteksinrättningarnas synnerligen omfattande obligationsemissioner avlyfta av byggnadskreditivske i sådan utsträckning att förekomsten av dylika krediter i affärsbankerna under senare hälften av 1962 begränsades till vad som normalt måste förekomma i deras lånerörelse. Även för företagen skedde en fortsatt ökning av den långfristiga kapitalanskaffningen. Proportionerna mellan aktie- och obligationsemissioner försköts härvid till de senares fördel. För företagens del var dock upplåningsökningen till största delen förlagd till affärsbankerna.

Den nu skisserade utvecklingen ger utskottet anledning att uttala sin till-

fredsställelse över att framkommande önskemål om krediter kunnat tillgodoses i sådan utsträckning att emissionsköerna kunnat elimineras. Utskottet ser härvid också som ett betydelsefullt inslag att läget på kreditmarknaden möjliggjort en sådan fördelning mellan långfristig och kortfristig upplåning som ur olika synpunkter framstår som önskvärd. Förändringen i kreditmarknadsläget år 1962 torde väsentligen få ses som en följd av ökningen av valutareserven samt av åtgärder i anledning av den förändrade konjunktursituationen. Dessa har tillåtit en ökning av bankernas likviditet och utlåningskapacitet.

På valutaområdet har riksbanken biträtt det generella lånearrangemanget för att stärka Internationella valutafondens reserver och avtalet om kortfristiga krediter mellan centralbankerna i de nordiska länderna. Utskottet, som i utlåtandet över penning- och valutapolitiken till föregående års riksdag särskilt pekade på vikten av att man finner medel att bemästra riskerna för jämviktsrubbningsar till följd av kapitalrörelsernas ökade omfattning, ser dessa arrangemang som ett värdefullt bidrag till dessa strävanden.

Vad i detta ärende förekommit har utskottet härigenom velat för riksdagen

omförmåla.

2:o) **Protokoll och berättelser.** Vid granskning av ovannämnda protokoll och berättelser har utskottet i övrigt icke funnit något förhållande, som påkallat särskilt yttrande från utskottets sida; vilket utskottet härmed får för riksdagen

anmäla.

3:o) **Ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.** Riksdagens revisorer har för sin del tillstyrkt att ansvarsfrihet för riksbankens förvaltning under den tid revisionen omfattat beviljas fullmäktige i riksbanken.

I enlighet med föreskriften i § 4 av den för utskottet gällande instruktionen vill utskottet meddela, att, med avseende å riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under den tid, granskningen omfattat, utskottet för sin del anser, att ansvarsfrihet bör beviljas fullmäktige.

Utskottet hemställer alltså,

att ansvarsfrihet må beviljas fullmäktige i riksbanken *dels* för förvaltningen under år 1961 av bankens såväl huvudkontor som samtliga avdelningskontor i orterna, *dels ock* för de beslut och åtgärder, som finnes antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 10 januari 1962 till och med den 9 januari innevarande år.

4:o) **Ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret.** Riksdagens revisorer har för sin del tillstyrkt, att ansvarsfrihet för riksgäldskontorets förvaltning under den tid revisionen omfattat beviljas fullmäktige i riksgäldskontoret.

I enlighet med föreskriften i § 4 av den för utskottet gällande instruktionen vill utskottet meddela, att, med avseende å riksgäldskontorets ställning och förvaltning under den tid, granskningen omfattat, utskottet för sin del anser att ansvarsfrihet bör beviljas fullmäktige.

Utskottet hemställer alltså,

att fullmäktige i riksgäldskontoret må tillerkännas ansvarsfrihet ej mindre för den av riksdagens revisorer granskade förvaltningen av riksgäldskontoret under tiden 1 juli 1961—30 juni 1962 än även för alla beslut och åtgärder, som finnes antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 10 januari 1962 till och med den 9 januari innevarande år.

Stockholm den 5 mars 1963

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ståhle, Fahlander, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson, Palm, Nordenson och Mattsson;

från a n d r a kammaren: herrar Regnéll, Sköldin, Persson i Appuna, Berglund, fru Renström-Ingenäs, herrar Hagnell, Hyltander och Elmwall.